

УДК 342.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.1.65>

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СИЛ ОХОРОНИ ПРАВОПОРЯДКУ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТАКТИЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ

Гіденко Є.С.,

*старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Гіденко Є.С. Зарубіжний досвід нормативно-правового регулювання професійної підготовки сил охорони правопорядку та основні напрямки його впровадження в Україні щодо забезпечення тактичної грамотності.

У статті досліджено окремі аспекти зарубіжного досвіду нормативно-правового регулювання професійної підготовки сил охорони правопорядку. Зокрема, звернено увагу на напрямки впровадження в Україні аспектів щодо забезпечення тактичної грамотності. Створення ефективної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, а також окремі аспекти тактичної підготовки кадрів для сил безпеки та оборони є одним із пріоритетних напрямків національної безпеки провідних зарубіжних країн світу. Діяльність сил охорони правопорядку є специфічною сферою. На думку дослідників до вказаного виду діяльності залучаються підрозділи з охорони громадського правопорядку та забезпечення громадської безпеки, державних об'єктів тощо. Полягає вона у профілактичних, охоронних, режимних, ізоляційно-обмежувальних заходах і спеціальних операціях, що проводяться у мирний час, за надзвичайних обставин та у воєнних час з метою охорони об'єктів, забезпечення суверенітету і територіальної цілісності держави, її конституційного ладу, громадської безпеки, законності та правопорядку. Поліцейська діяльність, орієнтована на громаду – це філософія (спосіб мислення) та організаційна стратегія (спосіб здійснення філософії), що дозволяє поліції та громаді працювати разом новими способами для вирішення проблем, пов'язаних із злочинністю, порушенням громадського порядку та безпекою з метою поліпшення якості життя кожного громадянина, що належить до певної громади. Ця філософія побудована на раніше утвердженому переконанні про те, що люди заслуговують на право голосу в питанні охорони громадського порядку в обмін на свою участь та підтримку. Вона також спирається на точку зору, що для вирішення проблем громади потрібно, щоб поліція та громадськість могли працювати разом для вивчення нових способів вирішення проблем громад, а не просто реагувати на окремі злочини або події.

Ключові слова: Національна поліція України, зарубіжний досвід, сили охорони правопорядку, тактична грамотність.

Hidenko Y.S. Foreign experience of legal regulation of law enforcement training and the main directions of its implementation in Ukraine regarding tactical competence.

The article explores specific aspects of the foreign experience in the normative and legal regulation of law enforcement training. In particular, attention is focused on the directions for implementing aspects related to tactical competence in Ukraine. The establishment of an effective system for training, retraining, and qualification enhancement, as well as specific aspects of tactical training for personnel in security and defense forces, is one of the priority directions in the national security of leading foreign countries worldwide. The activities of law enforcement forces represent a specialized sphere. According to researchers, this type of activity involves units responsible for maintaining public order and ensuring public safety, protecting state facilities, and more. It encompasses preventive, protective, regulatory, isolation-restrictive measures, and special operations carried out during peacetime, under extraordinary circumstances, and in times of war. These activities aim to safeguard facilities, ensure the sovereignty and territorial integrity of the state, its constitutional order, public safety, legality, and law and order. Community-oriented policing is a philosophy

(a way of thinking) and an organizational strategy (a way of implementing the philosophy) that allows the police and the community to work together in new ways to address issues related to crime, public order violations, and safety, with the goal of improving the quality of life for every citizen belonging to a particular community. This philosophy is built on the previously established belief that people deserve the right to have a say in public order protection in exchange for their participation and support. It also rests on the viewpoint that to address community issues, the police and the community need to collaborate to explore new ways of solving community problems, rather than merely reacting to individual crimes or events.

Key words: National Police of Ukraine, Foreign Experience, Law Enforcement Agencies, Tactical Competence.

Постановка проблеми. У функціях держави конкретизуються інтереси суспільства, реалізується різноманітна діяльність держави, як усередині так і зовні, проявляються особливості й закономірності розвитку економічного, суспільного і духовного прогресу. Зазначимо, що функції держави класифікуються за різними критеріями. Зокрема, до внутрішньої функції держави відносять правоохоронну, під якою розуміють комплексний, цілісний, пріоритетний напрямок державної політики, спрямований на забезпечення верховенства права та пріоритету прав людини, охорони права та правовідносин, а також захисту основ конституційного ладу, у тому числі прав, свобод і законних інтересів людини та громадянина, законності та правопорядку. Зауважимо, що існування держави без ефективної системи захисту й охорони прав людини та громадянина є неможливим.

Створення ефективної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, а також окремі аспекти тактичної підготовки кадрів для сил безпеки та оборони є одним із пріоритетним напрямків національної безпеки провідних зарубіжних країн світу.

Вивчення, аналіз, узагальнення передового міжнародного досвіду у цій сфері, свідчить про необхідність впровадження комплексу заходів, спрямованих на удосконалення системи підготовки кадрів для сил безпеки і оборони України.

Аналіз публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми. Питанню щодо тактичної грамотності сил охорони правопорядку стали публікації провідних науковців серед яких О. Березанський, О. Козаченко, В. Мисливський, В. Навроцька, Є. Стрельцов, А. Сердюк, В. Захарчук, П. Хряпінський та інших вчених.

Метою статті є дослідження особливостей зарубіжного досвіду нормативно-правового регулювання професійної підготовки сил охорони правопорядку.

Виклад основного матеріалу. Діяльність сил охорони правопорядку є специфічною сферою. На думку дослідників до вказаного виду діяльності залучаються підрозділи з охорони громадського правопорядку та забезпечення громадської безпеки, державних об'єктів тощо. Полягає вона у профілактичних, охоронних, режимних, ізоляційно-обмежувальних заходах і спеціальних операціях, що проводяться у мирний час, за надзвичайних обставин та у воєнних час з метою охорони об'єктів, забезпечення суверенітету і територіальної цілісності держави, її конституційного ладу, громадської безпеки, законності та правопорядку.

Так, аналіз геополітичної обстановки у світі переконливо свідчить про необхідність кардинальних змін та нових підходів до прогнозування потреби у професійній підготовці кваліфікованих офіцерських кадрів та фахівців з вищою освітою для структур сектору охорони правопорядку.

Відмітимо, що динаміка служби в різних підрозділах сил охорони правопорядку прямо залежить від вдосконалення системи професійного навчання. Так, зміни в правоохоронних органах, а також удосконалення системи підготовки персоналу здійснюється в умовах зміни парадигми суспільного розвитку, типу культури та моральних орієнтирів. Отже, належна діяльність системи окремого постійного професійного навчання працівників сил охорони правопорядку є центральною проблемою, а також надважливим аспектом зміцнення суспільного правопорядку, становлення демократичної, соціальної, правової держави з соціально-орієнтованою ринковою економікою, конструктивної взаємодії поліції з населенням.

Цікаво відмітити, що сили охорони правопорядку у багатьох зарубіжних країнах досить активно у практичній діяльності використовують модель тактики боротьби зі злочинністю, та найголовніше, пряму участь громадськості у вказаній діяльності. Ця модель передбачає застосування принципу децентралізації структури поліції та перехід її діяльності на проактивну, що передбачає співпрацю з населенням, тим самим подальше підвищення корпоративного іміджу поліції та рівня довіри до правоохоронців [1 с. 25].

Поліцейська діяльність, орієнтована на громаду – це філософія (спосіб мислення) та організаційна стратегія (спосіб здійснення філософії), що дозволяє поліції та громаді працювати разом новими способами для вирішення проблем, пов'язаних із злочинністю, порушенням громадського порядку та безпекою з метою поліпшення якості життя кожного громадянина, що належить до певної громади. Ця філософія побудована на раніше утвердженому переконанні про те, що люди заслуговують на право голосу в питанні охорони громадського порядку в обмін на свою участь та підтримку. Вона також спирається на точку зору, що для вирішення проблем громади потрібно, щоб поліція та громадськість могли працювати разом для вивчення нових способів вирішення проблем громад, а не просто реагувати на окремі злочини або події.

Таким чином, національна стратегія поліцейської діяльності, орієнтованої на громаду, ґрунтується на принципах партнерства та співпраці з громадою, співробітництві, використанні сучасних методів виявлення та вирішення проблем через проблемно-орієнтовану поліцейську діяльність, відповідальності, запобігання, прозорості, розширення та зміцнення послуг і проектів. У разі правильного застосування, стратегія має значний потенціал як засіб покращення доступу до правосуддя, операційної ефективності та підвищення загальної якості життя місцевої громади. А система ефективної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів у Міністерстві внутрішніх справ України сприяє формуванню професійних навичок та є важливим чинником конструктивної взаємодії поліції та громади.

Так, в умовах сьогодення, доречним є розробка нової раціонально та науково-обґрунтованої організаційно-штатної структури сектору охорони правопорядку, перегляд чисельності офіцерського корпусу, визначення доцільного співвідношення між категоріями офіцерського складу, потреби у підготовці кадрів для різних рівнів управління, що в подальшому потребує і структури системи освіти правоохоронців, системи підготовки та підвищення кваліфікації офіцерського складу. Крім того, на наш погляд, доцільно було б переглянути обсяги держзамовлення на підготовку кваліфікованих офіцерських кадрів та фахівців з вищою освітою для структур сил охорони правопорядку у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання з урахуванням потреб забезпечення національної безпеки та економічних можливостей держави [2, с. 109].

Одним із чинників, котрий впливає на функціонування системи стратегічного управління кадровими процесами в секторі безпеки іноземних країн являється наявність ряду керівних та координуючих органів, покликаних сприяти питанням підготовки кадрів.

Отже, враховуючи іноземний досвід при підготовці кадрів для правоохоронної сфери, відмітимо та детально розглянемо окремі положення. Враховуючи позитивний досвід Канади щодо професійної підготовки сил охорони правопорядку, можна виділити практичну спрямованість, котра робить її актуальною та витребуваною практичними органами та підрозділами [3, с. 143].

Так, відмітимо, що вказана програма подібна до підготовки патрульної поліції України, а вищі навчальні заклади це зовсім інша річ. Проте, аналіз програм підготовки поліції 12-ти коледжів провінції Квебек, котрі мають розрахунок на три роки, показує, що 75 % навчальних дисциплін мають чітке професійне спрямування [4, с. 35].

Таким чином, при розробці освітніх програм для вищих навчальних закладів із специфічними умовами навчання, котрі входять до сфери управління МВС України слід відмовлятися від включення до них навчальних дисциплін, котрі вивчаються у загальноосвітніх навчальних закладах або не відповідають сферам діяльності або спеціалізації вишу, із одночасним збільшенням кількості дисциплін професійного спрямування.

Окрім цього, захист вказаних програм, має бути узгоджений із представниками практичних підрозділів відповідно до їх спеціалізації, що позитивно вплине на якість змісту освіти та дозволить випускати осіб, професійні компетенції яких відповідають вимогам професійної діяльності.

Наступним положенням, що видається цікавим з точки зору імплементації досвіду у вітчизняне законодавство, є строк початкової підготовки працівників Королівської канадської кінної поліції, що складає 1 рік, з яких 6 місяців припадає на академію патрульної поліції і ще 6 місяців навчання кадета триває у практичному підрозділі в рамках інституту наставництва [5, с. 357].

Зважаючи на вище вказане, варто встановити мінімальний обсяг первинної професійної підготовки працівників поліції у вищих навчальних закладах, що входять до сфери управління МВС у кількості від 8 місяців та додати до нього 3 місяці практики у відповідних підрозділах. Тільки після закінчення зазначених термінів та успішного складання контрольних заходів поліцейський має бути допущений до самостійного несення служби.

Оскільки одним із найбільш важливих показників рівня цивілізованості суспільства є реальність забезпечення прав і свобод людини, «людина має отримати від держави ефективний захист не лише у законі, але й на практиці». Саме тому більшість країн світу, у т.ч. Канада, значну увагу приділяє вдосконаленню організації та діяльності правоохоронних органів, у т.ч. поліції, зокрема, в аспекті забезпечення прав людини. Одним із найважливіших елементів вдосконалення поліцейської діяльності є підвищення рівня координації різних спеціалізованих служб та управління поліцією. По мірі того, як все більш складні завдання повинні вирішуватись поліцейськими, поліцейські організаційні структури і стиль управління зазнають необхідних змін, які дозволяють вирішувати проблеми, що виникають. Даний досвід може бути реалізований в процесі реформування складових системи внутрішніх справ України [6].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, тактична грамотність у правоохоронних органів є основою, відповідно на якій тримається вся діяльність органу як такого. Над питаннями тактичної підготовки правоохоронних органів працюють ряд дослідників та науковців, адже не є секретом, що на сьогоднішній день є певні проблемні питання. Саме тому так важливо вивчати зарубіжний досвід з метою його подальшої імплементації у вітчизняне законодавство [7].

Реформування правоохоронної системи в Україні є логічним продовженням розбудови держави. Масштаби та інтенсивність цих змін вражають, однак повністю не задовольняють громадян. Злочинність, терористичні прояви, навіть масові звичайні побутові правопорушення здатні суттєво дестабілізувати життя в країні. Тому покращення правоохоронної системи є пріоритетним для України, і зупиняти або частково гальмувати зараз цей процес вкрай небезпечно.

Правоохоронна діяльність передбачає сукупність заходів та засобів щодо забезпечення основних задач, і кожна складова системи потребує покращення. Охорона громадського порядку, забезпечення особистої безпеки громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів, захист власності від злочинних посягань, запобігання правопорушенням та їх припинення, виявлення і розкриття злочинів, розшук осіб, які їх вчинили, забезпечення безпеки дорожнього руху - є основною метою реформування.

Вдосконалення системи професійної підготовки правоохоронців – не миттєвий процес. Він потребує опрацювання вказаних основних напрямків, їх наукового й експертного дослідження та обговорення, нормативного доопрацювання та, головне, зміни ставлення самих правоохоронців до особистої підготовки і системи професійної підготовки взагалі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гіденко Є.С. Збільшення довіри населення, як основний напрям роботи Національної поліції / Є.С. Гіденко // Актуальні проблеми службово-бойової діяльності сил сектору безпеки і оборони України в умовах воєнного стану: матеріали Регіон. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 30 черв. 2022 р.). – Дніпро : ДДУВС, 2022. С. 24–26.
2. Антонов Р.К. Проблемні питання діяльності оперативних підрозділів із запобігання економічним кримінальним правопорушенням. *Вісник Академії митної служби України. Серія: Право.* 2015. № 1. С. 108–115.
3. Білецький В.О. Оперативно-розшукова діяльність як наукова категорія та вид діяльності правоохоронних органів. *Інвестиції: практика та досвід.* 2013. № 14. С. 141–144.
4. Варунц Л.Д. Роль Королівської Канадської кінної поліції в реалізації правоохоронної функції держави. *Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми.* Харків. 2017. С. 33–36.
5. Лазутко В.І. Сили охорони правопорядку: проблемні питання визначення та характеристики. *Форум права.* 2017. № 3. С. 357–363.
6. Матеріали відрядження представників Академії патрульної поліції до Академії Канадської королівської кінної поліції (м. Реджайна, Канада). URL: <https://www.facebook.com/academy-patrolpolice/photos/pcb.553974244980618/553970681647641/?type=3&theater> (Дата звернення: 08.10.2023).
7. Біліченко В.В. Актуальні питання протидії злочинності: вітчизняний та зарубіжний досвід / В.В. Біліченко // Актуальні питання протидії злочинності в сучасних умовах: вітчизняний та зарубіжний досвід : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 березня 2017 р.). У 2-х ч. – Дніпро: ДДУВС; Ліра ЛТД, 2017. – Ч. 2, с. 255–257.